

Του Κώστα Κασσιού

Πόσες μα πόσες φορές στις ώρες μιας βασανιστικής αϋπνίας δεν αφήσαμε το νου μας να ανατρέξει σε εικόνες από τοπία με καταπράσινες πλαγιές λουσμένες στο φως, σε ρεματιές με τρεχούμενα νερά, σε κοιλάδες με χρώματα λουλουδιών και σε οπτικές εμπειρίες που μας είχαν χαρίσει κάποια στιγμή μια απόλαυση και ηρεμία και που τώρα στις στιγμές της αϋπνίας μας τις ανατρέχουμε;

Αλλά και ποια απογοήτευση, οργή και θυμό δεν έχουμε νοιώσει όταν τα ίδια τοπία της οπτικής απόλαυσης και αισθητικής παραδοχής μας δεν τα είδαμε να είναι βάνουσα πληγωμένα και βαθειά ανεπανόρθωτα τραυματισμένα από την ανθρώπινη παρέμβαση είτε από δρόμους που σκάφτηκαν πάνω τους, είτε από λατομεία που έμειναν ανοιχτά και ορφανά από αποκατάσταση;

Το Τοπίο, ένας αγνοημένος και παραμελημένος περιβαλλοντικός πόρος έπρεπε να περάσουν πάρα πολλά χρόνια, που αφού καταδυναστεύτηκε κατά το χειρότερο τρόπο από τον ίδιο τον άνθρωπο και από τα έργα του, τώρα να αναγνωρίζεται για τη μεγάλη του αξία. Αξία οικολογική, αισθητική, ιστορική, πολιτιστική αλλά και χωρίς αμφισβήτηση πλέον οικονομική.

Τοπίο, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου της Φλωρεντίας το 2000 και που η χώρα μας κύρωσε με το Ν3827/2010 ορίζει ως «μια περιοχή όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τους ανθρώπους, του οποίου ο χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της δράσης και αλληλεπίδρασης των φυσικών και/ή των ανθρώπινων παραγόντων».

Αυτή όμως η δράση και αλληλεπίδραση φυσικών και ανθρωπίνων παραγόντων στο χώρο τις περισσότερες φορές αν όχι σε όλες έληξε εις βάρος των φυσικών παραγόντων αφήνοντας πίσω οικολογικά και αισθητικά τοπιακά ερείπια. Ας μην πάμε μακριά.

Μια ματιά στο Αττικό Τοπίο μας πείθει στο πόσο αντιφατική γίνεται η οπτική και αισθητική εμπειρία μας που αν κοιτάξουμε προς το Λόφο της Ακροπόλεως αντικρίζουμε το αισθητικό Αρχιτεκτονικό αιώνιο αριστούργημα του Παρθενώνα και των άλλων μνημείων. Αν τώρα στρέψουμε το βλέμμα μας προς τα Ανατολικά του Παρθενώνα βλέπουμε ακόμα ένα τραυματισμένο τοπίο με ανοιχτές ακόμα τις πληγές στα πλευρά της Πεντέλης εκεί όπου από τα σπλάχνα της βγήκε το ολόλευκο μάρμαρο του αιώνιου ανθρώπινου αριστουργήματος και που φτιάχτηκε ο Παρθενώνας.

Υπάρχουν λοιπόν πλέον ισχυρές νομικές δεσμεύσεις της χώρας μας τόσο από το Ευρωπαϊκό και Εσωτερικό Δίκαιο όσο και από τις άλλες Διεθνείς μας υποχρεώσεις που επιβάλλεται η προστασία, ή αποκατάσταση αλλά και η ανάδειξη των τοπιακών ενοτήτων.

Από το 1958 υπήρχε Διάταγμα του Υπουργείου Πολιτισμού που αναφέρεται στα Τοπία ιδιαίτερου κάλλους. Αλλά το μόνο που είχε γίνει για τα καταγεγραμμένα τοπία ήταν απλώς να αναγράφονται σε κάποιες απαγορεύσεις του Υπουργείου και χωρίς καμία ιδιαίτερη φυσική μέριμνα και προστασία.

Είναι πλέον καιρός σοβαρά , συστηματικά αλλά και με επιστημονική τεχνογνωσία να ενσκήψουμε με φροντίδα και ενδιαφέρον στον ποιοτικό και μη υποκαθιστάμενο μοναδικό φυσικό πόρο αυτόν του τοπίου, φυσικού, ανθρωπίνου αλλά και μικτού.

Ο χαρακτήρας ενός τοπίου και τα χαρακτηριστικά του ποσοτικά και ποιοτικά , συνιστούν ένα σύνθετο και πολύπλοκο αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης πολλών εμφανών και αφανών διαχρονικών φυσικών και ανθρωπογενών μεταβλητών που η τελική έκφρασή τους φτάνει σε μας σαν η προσλαμβανόμενη οπτική εμπειρία. Τα τοπία συνιστούν ιστορικούς μάρτυρες της δυναμικής εξέλιξης ή της οπισθοδρόμησης της φύσης και των οικοσυστημάτων της, αλλά και του πολιτιστικού και πολιτισμικού ίχνους της διαχρονικής ανθρώπινης παρουσίας πάνω του.

Μια διερευνητική ματιά σε μια γκραβούρα ενός αναγνωρίσιμου σημερινού τοπίου μας πείθει για το δυναμικό χαρακτήρα των τοπίων αλλά και για της φύσης τις ιδιαιτερότητες.

Είναι συνεπώς άμεση η ανάγκη περισσότερο από ποτέ άλλοτε σήμερα για τον τόπο μας να αξιοποιήσουμε τις σύγχρονες τεχνολογίες και τεχνογνωσία για να καταγράψουμε , χαρτογραφήσουμε , αξιολογήσουμε και θεσμικά θωρακίσουμε την προστασία των τοπίων μας πριν είναι αργά. Η σημερινή οικονομική δυσπραγία της χώρας ας αποτελέσει μια οικονομική ευκαιρία για ανάδειξη των μοναδικών αυτών ποιοτικών πόρων όπως είναι τα τοπία μέσα από ήπιες μορφές τουρισμού και συμβατών προς το περιβάλλον δραστηριοτήτων . Οι κίνδυνοι για καταστροφές μη αναστρέψιμες των οπτικών μοναδικών πόρων της χώρας των τοπίων μας μέσα από τα επιπόλαια σχεδιασμένα ενεργειακά προγράμματα (ανεμογεννήτριες, φωτοβολταϊκά κ.α ) ή και τα θρυλούμενα αναπτυξιακά fast track είναι επικείμενοι όσο τα τοπία του τόπου μας δεν έχουν ταξινομηθεί και

κατοχυρωθεί.

Θα είναι μεγάλη η ευθύνη μας αν έστω και την τελευταία στιγμή χαθεί η ευκαιρία της διάσωσης ενός ποιοτικού αισθητικού, οικολογικού αλλά και οικονομικού πόρου όπως αυτός των τοπίων της χώρας ώστε να δοθεί αυτός στις επερχόμενες γενιές σαν οικολογική, πολιτιστική και ιστορική παρακαταθήκη.

Μια απόδειξη της σοβαρότητας και υπευθυνότητας που η χώρα μας αντιμετωπίζει τα Ελληνικά Τοπία θα ήταν η Βράβευση με το καθιερωμένο Βραβείο Τοπίου του Συμβουλίου της Ευρώπης ενός Ελληνικού Τοπίου κάτι ανάλογο με αυτό που από το 1979 κατέχει ο Εθνικός Δρυμός της Σαμαριάς στην Κρήτη.

Κώστας Κασσιός/ Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

Νοέμβριος 2010